

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Doctrinale

Alexander <de Villa Dei>

[Straßburg], 19. Juli 1490

Prologus in alexandrum

[urn:nbn:de:bsz:31-290421](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-290421)

Prologus in alexandru

Anquā paruulis vt lac

potū dedi vobis. inqt Paulus p̄ma **L**ibozintroz .iiij.
Quā p̄posito nostro p̄posito applicare p̄grue m̄-
bi v̄sum fuit. **C**ū ignorantie caligo intellectū nostrū
velut fumosas imagines obfuscauerat ita q̄ lux sciāz
in nob nō est. **P**ropterea s̄m **A**ristotelē intellectū n̄ in p̄ncipio sue crea-
tōis est tāq̄ tabula rasa in q̄ nihil ē depictū. t̄n p̄ exteriorē doctōrē (qui
naturale sciēdi desiderū d̄ potētia ad actū excitat. quēadmodū medic⁹
applicat egroto ab extra medicīnā. naturā ad intra suscitāt ad ip̄i mor-
bi expulsione) depingibilis est. **N**ā s̄m **p**latonē ad h̄ rōnalis aīa ē i cor-
pore p̄sita vt fenestres scientiaz s̄i cū magno fenore venierit benignē s̄cē-
picit. **A**d q̄d vt puenire valeāt iuxta paruuloz morē. q̄ lacte tanq̄ leuiso-
ri ⁊ puenientiōri eis vtunt cito ⁊ p̄p̄ virtutis nutritiue debilitatē nutri-
menta solidiora digerere nō possunt. leuiozib⁹ artib⁹ instruēdi sunt. **H**ic
em̄ nature p̄cessus est vt p̄ mediā ab infimīs ad p̄fectiora in scalarū mo-
dū ascendat. **Q**ui ordo licet omnib⁹ creaturis insit⁹ sit iuxta verbū sapien-
tie octauo septū. **A**ttingit sapiētia a fine vsq̄ ad finem fortiter ⁊ dispo-
nit om̄ia suauiter. put rebus expedire nouit. speciali t̄n mō puidet rōna-
bili create. q̄ est sue bonitatis capax. ido necessarie sunt ei sciētie contra
ignorantiā effugandā. ne in suis operatōib⁹ errozē cōmittat de quib⁹ d̄z
Prouerbiōz octauo. **P**er me reges regnant atq̄ legum cōditores iu-
sta decernūt. per quam p̄ncipes imperant. atq̄ iusticiā ministrant potē-
tes. cuius fructus incomparabiliter melior est auro. in cuius conspectu
sol vilescit. et luna caligine tegitur. **E**gitur florizera iuuenum etas
talibus est sciētis edulcanda leuiozibus quibus ad illam summam **C**
celozum cacumina penetrat. **S**apiētiam postremo p̄uenire valeat. qua-
lis hec ars liberalis grammatica vt in domo fundamentum ab omnib⁹
alijs sciētis p̄supposita s̄m **I**sidorum dicentem q̄ grammatica est
hostiaria omnium aliarum sciētiarum nutritiua antiquissima. lingue bal-
butientis expurgatrix. apertissima logice ministra. rethorice maīstra.
Areologie interpres. medicine refugium. totius quadruij laudabile
fundamentū. **A**tq̄ cūctis in illū finem paruulis dilecta iuxta verbū **C**
riticōz p̄mo septū. **A**dulescentule te dilexerūt. **Q**uā iuuenū intellectibus
ratione leuitatis est p̄p̄ordinata atq̄ omnīū sciētiaz minima. **Q**uam
p̄pterea singulariter aspirant pueri iuxta illud **S**unt pueri puri parui
paruisq̄ cibant. **C**urrūt. letant. cito vānt cito pacificant. **Q**ue quidē
grammatica specialiter in hac parte quantū ad vocabuloz expōitiōem
traditur. quoniam ignorantes virtutes vocabuloz s̄m philosophū
p̄mo elenctorum de facili parolo gisantur atq̄ in errorem incidunt.

Prologus in alexandru

¶ Ordo autē in hoc libro obseruatus est iste. p̄mo posui textum cū glossa interlinari. vt iuuenes facilius p̄structibilia ordinare valeant. Deinde sententias versuū prius expositoz sbiunxi. vt id quod metricē dictuz est per p̄sam planius exp̄mere addiscant. subiungendo exempla illi ter-tui p̄structia. Ultimo vero vocabuloꝝ expositōnes: equiuocationes et synonyma cū metris differentialibꝫ notabilibꝫ: questionibus et argumētis ordinate p̄pter faciliore memoriam illoꝝ que in hoc ope traduntur habendam: nō solū paruulis sed etiā aliq̄liter p̄uētis anectere n̄sistū.]

¶ Queritur. Queritur. qualis fuit grammaticę scientię inuentoz. **¶ Solutio** fuit naturalis philofophus et gr̄maticę. quia cōsiderauit cōgruitatē que ē existens in p̄portione mōꝝ significandi. et illi modi significandi sumū originaliter fm̄ modistas a modis essendi rerū. Sed cognitio illoꝝ p̄tinet ad metaphisicū. et etiā vtebatur vocabis. q̄z cōsideratio spectat ad gr̄maticuz. ergo simul fuit gr̄maticę et naturalis philofophus.

¶ Arguitur. Arguitur. ante grammaticę inuētōnem nulla erat gr̄matica. ergo primus inuētōr gr̄maticę sciētie nō fuit gr̄maticę. **¶ Solutio** fm̄ inuētōr gr̄maticę scientię habebat imperfectā gr̄maticā a natura. quā per studiū et laborē via sensus memorię et experimenti p̄fecit.

¶ Queritur. Querit̄ an gr̄matica insit nob̄ a natura. **¶ Solutio.** gr̄matica p̄fecta q̄ est habitus scientificus per demonstratōnez acquisitus non inest nobis a natura. Sed gr̄matica imperfecta inest nobis a natura.

¶ Arguitur. Arguit̄ naturalia sunt eadē apud oēs homines. s̄ non est eadē gr̄matica apud grecos et latinos. qui vtunt̄ alijs et alijs vocabis. **¶ Solutio** non est eadē gr̄matica quantū ad materialia p̄ncipia. vt p̄bat argumentū. sunt tamē eadē p̄ncipia formalia que variari non possunt.

¶ Queritur. Querit̄ qd̄ est subiectū totius gr̄maticę. **¶ Solutio** est sermo significatiuus. quia sibi p̄ueniūt p̄ditiones subiecti. que sunt tres. Prima est q̄ sit p̄ncipaliter p̄sideratū in tali scientia. **¶ Secda** est q̄ nō excedat metas illius scientię. hoc est non debet de eo fieri mentō in alia scientia. **¶ Tercia** est q̄ subiectū debet esse ad equatū scientię. hoc est omnia p̄siderata in tali scientia habeant ordinē ad ipsum subiectū. **¶ S̄** he tres p̄ditōes

¶ Arguitur p̄ueniūt sermoni significatiuo. ergo est subiectū. **¶ Arguit̄.** logica est scientia fm̄ocionalis. ergo nō gr̄matica. **¶ Consequētia** patz. q̄a gr̄matica et logica sunt distincte scientię. **¶ Antecedens** p̄bat. qz logica dicit̄ a logos qd̄ est sermo. et ycos scientia q̄si scientia de sermone. **¶ Solutio** logica bene vtiť sermone. s̄ nō docet passiones sermonis. eas sibi per sua p̄ncipia

¶ Replica pia inesse demonstrando sicut gr̄matica. **¶ Con̄.** nullū cōplexū potest esse subiectū. s̄ sermo significatiuus est quid p̄plexū: quia cōplexū est adiectiuo et substantiuo. **¶ Solutio** est cōplexū fm̄ vocē nō autē fm̄ rem.

¶ Replica Cōtra. vnus sciētie est tantū vnū subiectū. **¶ S̄** anima nostra est subiectū gr̄maticę scientię. ergo nō sermo significatiuus. **¶ Solutio.** anima

Prologus in alexandrum

est bñ subiectū inflexionis. s; s;mo significatiu? est subiectū attributōis.
S; subiectum capis octo modis. vt patet in his metris. **S**ubiectū. verna.
positū sub. cui quid inberet. **Q**uod prius est copula. p; priū logicaliter infra.
Quo simul ars teret. bis sunt subiecta quaterna. **Q**uerit quid ē s; **Q**ueritur.

sectū isti? p; me partis. **S**olutio est v; litterata; articulata. **A**rticulatio
ne p; ma. **U**nde v; litterata d; q; potest scribi lris & syllabis. vt h; asin?
S; v; illitterata est q; scribilis & syllabis nō potest. quē admodū sunt
voces significatiue naturaliter. **I**tem articulatio p; ma est impositio **Q**ueritur.

vocis ad significandū. s; modis significandi essentialib; & accidentalib;
Sed articulatio secūda est p; binatio v; p; priis o; zonis cū alia. s; debita
p; portione modorū significandi. **A**rguit. **S**ubiectum debet esse qd; cō- **Q**ueritur

munissimū p; mo notū. **S**; v; litterata articulata quātū ad noticiā inue- **Q**ueritur

stigatur p; totū. p; cessum b; p; me partis. **S**olutio subiectū b; scientie im- **Q**ueritur

perfecte p; cognoscitur. non autē p; fecte. **C**ontra. p; fecte p; cognoscit. **Q**ueritur

quia p; cognoscitur de eo qd; est. et hoc per suam diffinitōnem ostenditur. **Q**ueritur

Solutio. bene p; cognoscit de eo qd; nominis. s; nō qd; rei. & talis est im- **Q**ueritur

perfecta noticiā. **Q**ueritur qd; est grāmatica. **S**olutio. gramma- **Q**ueritur

tica diffinitur multipliciter. **P**rimo s; m; p; riciā s; sic describit. **G**ram- **Q**ueritur

matica est scientia docens nos recte scribere. recte scripta recte intellige- **Q**ueritur

re. recte intellecta debite p; nūciare. **I**n illa em; diffinitōe intelligū; quae- **Q**ueritur

tuorū species artis grāmaticae. s; orthographia. ethymologia. dyasintex- **Q**ueritur

tica. et prosodia. **P**er hoc em; quod d; (recte scribere) intelligit orthogra- **Q**ueritur

phia. nō q; ipsa docet recte p; trahere seu formare lras. sed docet recte syl- **Q**ueritur

labicare & recte ordinare lras in scribendo. **P**er hoc em; quod dicit (re- **Q**ueritur

cte intelligere) intelligit due species. s; dyasintetica & ethymologia. **Q**ueritur

possum; em; dictōes grāmaticales duplici modo recte intelligere. primo **Q**ueritur

quālibet s; m; se. & sic est ethymologia. **S**ecūdo possum; intelligere vnam **Q**ueritur

dictōem in ordine ad aliā. & sic est dyasintetica. **P**er hoc quod dicitur: **Q**ueritur

debite p; nūciare: tangitur prosodia. **D**e ethymologia determinat **Q**ueritur

in p; ma parte hui; libri. **E**t d; ab ethymos quod est flos. et logos sermo **Q**ueritur

quasi floridus sermo. **D**e dyasintetica determinat in secunda parte **Q**ueritur

huius libri. **E**t dicitur a bya quod est duo. & syn quod est con. & thesis posi- **Q**ueritur

tio quasi compositio seu combinatio v; a; dictionū ad inuicem. **D**e **Q**ueritur

orthographia determinat in tertia parte huius libri. **E**t dicit ab orthos **Q**ueritur

quod est rectū. & graphos scriptura q; si recta scriptura. **D**e prosodia **Q**ueritur

vero determinatur in quarta parte huius libri. **E**t dicitur a pros quod **Q**ueritur

est ad. & o; dos cantus: quasi scientia valens ad cantū. **I**tem aliter dif- **Q**ueritur

finitur grammatica ab **A**lfozabio. **G**rammatica est scientia que voces **Q**ueritur

vo; bus componit. & ipsas ad significandum instituit. **A**rguitur. in **Q**ueritur

tellectus hominis cōponit voces vo; cabus. ergo non grāmatica. **D**icen- **Q**ueritur

dum q; grāmatica ē scia s; m; quā fit illa cōpositio p; intellectū. **I**ntellect? **Q**ueritur

Prologus in alexandrum

Alia fm re
migium.
Alia fm sa
lustium

Item alia

Queritur

ergo hominis habens grammaticam veram potest componere voces vobis? rē. **¶** Aliter describitur grammatica a Remigio sic. Grammatica est fons et origo omnium scientiarum liberalium. Sicut enim a fonte plures rivuli profluunt, ita ab ipsa grammatica ceterae scientiae videntur emanare. **¶** Aliter grammatica describitur a Salustio sic. Grammatica est omnium artium liberalium ostiaria, nutritrix antiquissima, linguae balbutientis purgatrix apertissima, quae scita scitur, et quae ignorata ignorat. Cui concordat dictum Alani in anteclaudiano. **¶** Universus. Infantes docet ipsa loqui, linguasque ligatas solvit, et ad propriam reducit verba moneta. **¶** Item ab alijs magis magistraliter diffinitur grammatica sic. Grammatica est omnium artium liberalium ostiaria, nutritrix antiquissima, linguae balbutientis purgatrix apertissima, logice magistra, rhetorice ministra, sacre theologie interpretis, medicine refugium, et totius quadrivij laudabile fundamentum. **¶** Huius diffinitioni concordat quedam alia diffinitio quae datur sub alijs verbis, scilicet. Grammatica est fons et origo omnium scientiarum, sine qua sophistarum nihil valet rixosa disputatio, sine qua labitur rhetorica, incongruitate ornatum non vercante, sine qua geometria non docet demonstrare, sine qua sonorum concordia vertitur in discordiam, **¶** Isidorus in libro etymologiae tertio sic describit grammaticam, Grammatica est scientia recte scribendi et litteras diversorum ydeomatum recte componendi. Item quidam volentes grammaticae quodammodo derogare, sic describunt eam. Grammatica est fex omnium scientiarum artis habens parum, caput sine facie, mucro sine acie, miserorum solacium, superna salus loquentium, a qua abstracta logica, nulla est vel modica. **¶** Et illa diffinitio quando recte exponitur exprimit magnam laudem scientie grammaticalis. **¶** Dicitur autem grammatica a gramma graece quod est littera latinae, et ycos scientia: quasi litteralis scientia. **¶** Queritur quare ista prima pars Alexandri praecedat alias partes. Dicendum quod ideo quia id quod deseruit ad cognitionem alterius debet praecedere ipsum ad cuius noticiam valet, grammatica est huiusmodi, ergo rē. **¶** Dicitur probatur, quod in prima parte determinat de dictionibus secundum se, et in quantum sunt imposita ad significandum ad placitum primi instituentis. **¶** Et in alijs partibus huius libri determinat de dictionibus respectu et in ordine ad aliud, scilicet ad congruitatem, quantitatem syllabarum, et accentuationem. **¶** Secundo dicendum, quia facillima sunt priora, sed prima pars est facillior alijs partibus, ergo rē.